

Ο Τότης Μανδαλιός μάς ταξιδεύει στο αξέχαστο παρελθόν Οι διαχρονικοί κανταδόροι της Λεμεσού



Καλώς ή κακώς, οι κανταδόροι δημιούργησαν μια συνάφεια μόνο με το λεμεσιανό καρναβάλι Υποσυνείδητα, οι νεότεροι τούς θέλουν και τους "υποδέχονται" σχεδόν αποκλειστικά στη μεγάλη αποκριάτικη φιέστα της πόλης. Δεν είναι όμως έτσι. Ένας παλιός αλλά ακμαίος κανταδόρος, ο Τότης Μανδαλιός, εκφράζει μιαν άλλη άποψη, τεκμηριωμένη ιστορικά, για το ποιόν, την ταυτότητα και το περιεχόμενο του γνήσιου λεμεσιανού κανταδόρου.

"Λίγο μετά το 1878, όταν οι Τούρκοι έφυγαν από το νησί και το κατέκτησαν οι Άγγλοι, μεριή των Λεμεσιανών άρχισε να κυκλοφορεί ελεύθερη στην πόλη, οι παρέες άρχισαν να αισθάνονται περισσότερη ασφάλεια και ταυτόχρονα να τους δημιουργείται η ανάγκη για καλλιτεχνική εκτόνωση. Ήμαθαν πρώτα να γλεντούν τραγουδώντας στους στενούς και σκοτεινούς δρόμους, περιφερόμενοι από μπακαλο-ταβέρνα σε μπακαλοταβέρνα. Το πρωί, οι μπακαλοταβέρνες λειτουργούσαν σαν συνοικιακά μικρο-μπακάλικα για τα νοικοκυριά και τα βράδια μετατρέπονταν σε ταβέρνες για τους λάτρεις της νυκτερινής ζωής.

Διαφορετικά δεν μπορούσε να γίνει. Η Λεμεσός, περίπου μια δεκαετία πριν τον 20ο αιώνα και μια δεκαετία μετά, ήταν ένα μεγάλο χωριό. Μιλάμε βέβαια για την περίοδο 1895-1910. Δρόμοι χωματένιοι, σκονισμένοι το καλοκαίρι και λασπωμένοι το χειμώνα, νερό σε βρύσες στους δρόμους και το φως στα σπίτια με λάμπες πετρελαίου. Για ζεστασιά, αναμμένα κάρβουνα στο μαγκάλι. Έτσι οι νέοι γλεντζέδες και τραγουδιστές ξεκινούσαν από τα πανορχεία, τα κουρέια και τις ταβέρνες, ξεφεύγοντας από την καθημερινότητα. Ο μεζές της ταβέρνας, άφθονος και γνήσιος του τόπου, σουγλάκι, σεφταλί, ζαλατίνα, λουκάνικο, λαρδί, αυγά βραστά, στραγγάλια, κουκιά στο άλας, ελιές και κρομμύδι. Το ψωμί προσφέρονταν δωρεάν στις ταβέρνες, καθώς επίσης και τα διάφορα χορταρικά που αφθονούσαν. Οι παραλιακές ταβέρνες πρόσφεραν και χταπόδι, σουπιά ή ψάρι, συνήθως στα κάρβουνα. Οι ταβέρνες της Λεμεσού βρίσκονταν συνήθως στην είσοδο του παλιού λιμανιού, γύρω από το Κάστρο, κοντά στον τούρκικο μιναρέ, στον παραλιακό δρόμο και στην 'πλατεία κεσογλουδικών'. Ο δρόμος απέναντι από την είσοδο του παλιού λιμανιού μέχρι τον μιναρέ ήταν καλυμμένος με αρκετές καμάρες από τη μια πλευρά του μέχρι την άλλη.

Ένας εκλεκτός γλεντζές/τραγουδιστής της εποχής υπήρξε ο Παναγιώτης Χριστοφίδης. Γεννήθηκε στην Αγία Φύλα της Λεμεσού γύρω στο 1850. Από μικρός έφυγε για την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και αφού έμαθε την κομμωτική τέχνη και την τέχνη του πρακτικού γιατρού, επέστρεψε στη γενέτειρά του στα τέλη του 1890. Αμέσως λειτούργησε το δικό του κουρείο, το οποίο διαχώρισε στα δύο, το ένα τμήμα για το κουρείο και το άλλο για την εργασία του πρακτικού γιατρού. Το διπλό κατάστημα βρισκόταν στον παραλιακό δρόμο κοντά στην είσοδο του παλιού λιμανιού".

Κανταδόροι του δρόμου

"Για τον κουρέα Παναγιώτη Χριστοφίδη έγραφε και ο Κώστας Πηλαβάκης στο βιβλίο του 'Η Λεμεσός σ' άλλους καιρούς'. Το κουρείο του, με αρκετή πελατεία όλων των τάξεων της πόλης υπήρξε ένα είδος κοινωνικού πλοτου. Εκλεκτός τραγουδιστής ο ίδιος, μάζεψε όλους τους καλοφωνάρηδες της πόλης, αλλά και τους οργανοπαίχτες, στο μαγαζί του. Εκεί κατέληγαν όλοι αυτοί οι καλλιτέχνες, ως πελάτες. Δηλαδή, πήγαιναν για κούρεμα ή έύρισμα, για συζήτηση ή για να μάθουν ποιες ασθένειες θεράπευε με τα γιατροσόφια του.

Με το κλείσιμο του κουρείου το βράδυ, η παρέα ξεκινούσε για την ταβέρνα που είχε ήδη προεπιλέξει. Το τραγούδι δεν το άφηναν πίσω. Συντρόφευε τους γλεντζέδες ακόμη και στους δρόμους απ' όπου περνούσαν. Απ' τον παραλιακό, την Αγίου Ανδρέου, την Κίτιου Κυπριανού (σημερινή Ανεξαρτησίας), την Αθηνών, την Ζήνωνος, την Όθωνος και Αμαλίας, την Ελένης Παλαιολογίνας. Κι ο κόσμος που κατοικούσε στους δρόμους αυτούς δεν ήταν αμέτοχος, ούτε αδιάφορος. Προσκαλούσε στο κονάκι του τους τροβαδούρους του δρόμου για να τους κεράψει, αλλά και κονιάκ με μεζέ στο δίσκο. Τους αποχαιρετούσε με την πρόσκληση: 'Περάστε κι αύριο'.

Γνωστά έμειναν και μερικά από τα ονόματα των πρωτοπόρων τραγουδιστών που σήμερα εμί τους ονομάζουμε Λεμεσιανούς κανταδόρους. Εποχή άφησαν και θεμελίωσαν αυτόν το λαϊκό πολιτισμό πριν από τουλάχιστον 120 χρόνια, ο Παναγιώτης Χριστοφίδης, κουρέας, ο Ζήνων Κυπριανίδης, ψάλτης και τυπογράφος, οι Προκόπης και Κωστής Χ" Μιλτής, ο Ευέλθων Πιτσιλλίδης, δικηγόρος, ο Χαράλαμπος Μιχαηλίδης, πατέρας του γνωστού κανταδόρου Κώστ Στούπου, που εργάζονταν γκαρσόνι στις Πλάτρες, ο Γιάγκος Τσάρονος κι ο Γιώργος Σολομωνίδης. Φυσικά, όλοι οι πρωτοπόροι μάς άφησαν προ πολλού χρόνια. Όμως, ο ρομαντισμός των παλιών κανταδόρων μάς έμεινε. Με τη διαφορά ότι οι σημερινοί κανταδόρι τραγουδούν μόνο στα καρναβάλια, ενώ οι παλιοί τραγουδούσαν ολόχρονα. Εκείνοι διέθεταν αυθορμητισμό και τραγουδούσαν 'βρέξει χιονίσει' πρίμο σεκόντο, ενώ οι σημερινοί προσπαθούν ανεπιτυχώς να τραγουδήσουν τετράφωνα και κάπου σκοντάφτουν. Οι καιροί άλλαξαν και τα στενά δρομάκια έγιναν λεωφόροι, τα γραφικά σπιτάκια με τις αυλές έγιναν πολικατοικίες. Γι' αυτό κι οι κανταδόροι μεταλλάχτηκαν, άλλαξαν πρόσωπο και τραγουδούν μόνο στα καρναβάλια, μια φορά το χρόνο".

ΦΛΑΣΑΚΙ

Μια ομάδα μάς επιστρέφει στα παλιά

"Σε πείσμα των νεωτερισμών κι όλων αυτών των αλλαγών, υπάρχει μια ομάδα κανταδόρι σήμερα που συνεχίζει με το ίδιο τέμπο, εκείνο των παλιών κανταδόρων του 1900-1910. Εξακολουθούν να τραγουδούν με κιθάρες και μαντολίνα σε ταβέρνες της Λεμεσού κάθε Δευτέρα. Την ταβέρνα την επιλέγει εναλλάξ κάποιος από την παρέα και συνήθως είναι αυτός που θα πληρώσει. Υπάρχουν φορές που τραγουδούν και σε σπίτια αλλά και στους δρόμους έξω από σπίτια φίλων και γνωστών τους. Ή αυτών που τους προσκαλούν. Αυτήν την ομάδα την απαρτίζουν μόνον επτά κανταδόροι και οργανοπαίκτες. Ονομάστηκε ομάδα της Δευτέρα ή 'οι κανταδόροι της Δευτέρας'. Αρκετός κόσμος πηγαίνει στις ταβέρνες όπου θα τραγουδήσουν και θα παιξουν οι 'επτά' για διασκέδαση. Και πολλές φορές η ομάδα της Δευτέρας έφυγε από τις ταβέρνες τις πρωινές ώρες, αφού κανταδόροι και οι πελάτες ξεχάστηκαν να τραγουδούν μαζί".

3 ΦΩΤΟ

MANDALIOS TOTHS Καταθέτει απόσταγμα γνώσης και πείρας ο γνωστός κανταδόρος Τότης Μανδαλιός. KANTADOROI FANARH Φωτογραφία του 1960 των κανταδόρων Φανάρη. KANTADOROI DEYTERAS Δεν πρόκειται μόνο για γνήσιες φωνές, αλλά για γνήσιους συνεχιστές της παράδοσης των λεμεσιανών κανταδόρων, αφού παρουσιάζονται και τραγουδούν ολόχρονα.

ΕΝΘΕΤΟ

Ο ρομαντισμός των παλιών κανταδόρων μάς έμεινε. Με τη διαφορά ότι οι σημερινοί κανταδόροι τραγουδούν μόνο στα καρναβάλια, ενώ οι παλιοί τραγουδούσαν ολόχρονα. Εκείνοι διέθεταν αυθορμητισμό και τραγουδούσαν "βρέξει χιονίσει" πρίμο σεκόντο, ενώ οι σημερινοί προσπαθούν ανεπιτυχώς να τραγουδήσουν τετράφωνα και κάπου σκοντάφτουν.